

UDK: 341.63:339.5 ; 341.63:339.727.22/.24

CERIF: S144

ТИП РАДА: ИЗВОРНИ НАУЧНИ РАД

DOI: 10.5937/PiP2003177J

др **Марко ЈОВАНОВИЋ**, LL.M.*

ванредни професор Правног факултета Универзитета у Београду

СИНГАПУРСКА КОНВЕНЦИЈА КАО НОВИ ЕЛЕМЕНТ ПРАВНОГ ОКВИРА ЗА МЕЂУНАРОДНУ ТРГОВИНСКУ МЕДИЈАЦИЈУ¹

Сажетак

Аутор се у овом раду бави анализом главних одредаба недавно закључене Конвенције о међународним поравнањима произашлим из медијације (Сингапурске конвенције). Посебна пажња је посвећена једном посебно иновативном елементу Конвенције – концепту функционалности признања уговора о поравнању, који је кључан за разумевање принципа олакшаној извршења поравнања. Према се може наслутирати да ће се на овај начин медијација учинити још атрактивнијом методом алтернативној решавања међународних трговинских спорова, јер ће се олакшаним извршењем поравнања време и трошкови решавања спорова смањити, постоји велика опасност да овај концепт у пракси доведе до великих тешкоћа, чије би размере и озбиљности могле озбиљно да угрозе одрживост правног оквира за медијацију који Сингапурска конвенција

* Електронска адреса аутора: marko.jovanovic@ius.bg.ac.rs.

¹ Рад је израђен као прилог пројекту „Идентитетски преображај Србије“ Правног факултета Универзитета у Београду за 2020. годину.

има амбицију да успостави. Како би се те теškoће избегле, потребно је да дође до темељне реформе како унутрашње, тако и међународној правној оквира за медијацију у провинским споровима са елементом иностраности.

Кључне речи: Међународна провинска медијација. – Сингапурска конвенција. – Уговор о јоравнању. – Функционално при- знање.

I Увод

Друга половина XX века представља време процвата различитих облика алтернативних начина решавања међународних трговинских спорова. На пољу арбитраже, 1958. године је закључена Њујоршка конвенција о признању и извршењу страних арбитражних одлука, која је током година бивала све шире прихваћена, тако да данас има више од 160 уговорних страна,² што значи да је правни оквир признања и извршења страних арбитражних одлука практично глобално унификован. То арбитражу доводи у значајну предност над судским решавањем спорова, јер је режим признања страних судских одлука тек понегде регионално унификован, а међународни уговор којим би се правно уређење овог питања уједначило на глобалном плану сачињен је тек у јулу 2019. године усвајањем коначног текста Хашке конвенције о признању и извршењу судских одлука у грађанским и трговинским стварима која, како се то у овом тренутку чини, неће ступити на снагу у скоријој будућности.³

2 Њујоршка конвенција о признању и извршењу страних арбитражних одлука из 1958. године (*United Nations Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards*; даље у фуснотама: Њујоршка конвенција). Ажурирана листа уговорних страна Њујоршке конвенције, доступно на адреси: https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/conventions/foreign_arbitral_awards/status2, 1. 6. 2020. У тренутку писања овог рада, „најмлађа“, 163. страна уговорница Конвенције, био је Палау, који је сагласност на обавезивање изразио 31. марта 2020. године и у односу на кога Конвенција почиње да се примењује 29. јуна 2020. године.

3 У тренутку писања овог рада, Хашку конвенцију о признању и извршењу страних судских одлука у грађанским и трговинским стварима из 2019. године (*Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Civil or Commercial Matters*; даље у фуснотама: Хашка конвенција) потписале су само две државе (Уругвај и Украјина), а ниједна од њих је још увек није ратификовала. Према члану 28 ставу 1, Хашка конвенција ће ступити на снагу првог дана првог месеца након месеца у коме истекне рок у коме је друга по реду држава која је изразила сагласност на обавезивање Конвенцијом могла да поднесе изјаву да не пристаје да буде обавезана Конвенцијом у односу на прву по реду државу. Рок за

Паралелно са порастом прихваћености Њујоршке конвенције, интензивирала се и делатност Комисије Уједињених нација за међународно трговинско право (УНЦИТРАЛ) на плану хармонизације различитих елемената правног оквира међународне трговинске арбитраже.⁴ Свој допринос континуираној популаризацији и афирмацији арбитраже дају и институције за решавање међународних трговинских спорова редовним изменама својих арбитражних правилника, којима се правила арбитражног поступка модернизују, унапређују и прилагођавају актуелним приликама међународне трговине.⁵

Потребе додатног смањења трошкова, уштеде времена неопходног за решавање спорова из међународних пословних односа, као и избегавања дубље конфронтације страна у спору условиле су развој и других метода алтернативног решавања спорова.⁶ Међу тим методима издвајају се, између осталих: мирeње (концилијација), мини-парница, одбори за решавање спорова, вештачење.⁷ Кључни допринос изградњи правног оквира за одвијање ових начина решавања спорова дале су институције које пружају услуге решавања спорова из међународних пословних односа, попут Међународне трговинске коморе у Паризу (ICC),⁸ Немачког арби-

подношење такве изјаве, према члану 29 ставу 2 Конвенције, износи 12 месеци од дана депоновања инструмената ратификације. Ажурирана листа уговорних страна Хашке конвенције о признању и извршењу страних судских одлука у грађанским и трговинским стварима, доступно на адреси: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=137>, 1. 6. 2020.

- 4 Међу бројним актима сачињеним у оквиру УНЦИТРАЛ-а, по практичном значају се нарочито истичу Арбитражни правилник из 1976. године (*UNCITRAL Arbitration Rules*), са изменама из 2010. и 2013. године, и Модел закон о међународној трговинској арбитражи из 1985. године (*UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration*), са изменама из 2006.
- 5 Примера ради, Међународна трговинска комора у Паризу тренутно користи правилник из 2017. године, којим је измењена ранија верзија правилника из 2012. године; Лондонски међународни арбитражни суд је 2014. године сачинио правилник којим је изменио претходну верзију из 1998. године; Сингапурски међународни арбитражни центар је у периоду 2007–2016. године ажурирао свој арбитражни правилник на тачно три године (2007, 2010, 2013. и 2016. године).
- 6 Више о утицају потреба међународне пословне заједнице на развој алтернативних механизма решавања спорова вид. Carita Wallgren, „ADR and Business“, *ADR in Business* (eds. J. C. Goldsmith, A. Ingen-Housz, G. H. Pointon), Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, 2006, 3–6.
- 7 Више о тим методима решавања спорова вид.: Christian Bühring-Uhle, Lars Kirchhoff, Gabriele Scherer, *Arbitration and Mediation in International Business*, Kluwer Law International, The Hague, 2006², 195–203; Гашо Кнежевић, Владимир Павић, *Арбитража и АДР*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2009, 244–254.
- 8 Вид.: Правилник о одборима за решавање спорова из 2015. године (*ICC Dispute Board Rules*), доступно на адреси: <https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/dispute-boards/rules>, 1. 6. 2020; Правилник за вештачење у споровима из документарног

тражног института (*DIS*),⁹ Белгијског центра за арбитражу и медијацију (*CEPANI*)¹⁰ итд.

Нарочито динамичан био је развој медијације, која се током времена претворила у најчешће коришћен неадјудикативни облик алтернативног решавања спорова.¹¹ Растућу заинтересованост субјеката међународног трговинског права за коришћење медијације морала је да прати одговарајућа активност на плану стварања одговарајућег правног оквира за њено извођење, као и његово стално модернизовање и усавршавање. Свој допринос на том пољу дале су не само институције за решавање међународних трговинских спорова кроз сачињавање правилника за медијацију, већ и поједине државе кроз доношење посебних закона о медијацији, али и међународне организације, попут УНЦИТРАЛ-а, у оквиру кога је 1980. године донет Правилник о посредовању.¹² Такође, у оквиру УНЦИТРАЛ-а је 2002. године усаглашен, а 2018. године измењен, Модел закон о међународној трговинској медијацији.¹³

Ипак, најкрупнији корак учињен је 2018. године усвајањем коначног текста Конвенције о међународним поравнањима произашлих из медијације (Сингапурска конвенција), која је и предмет анализе у овом

пословања из 2015. године (*ICC Rules for Documentary Instruments Dispute Resolution Expertise*), доступно на адреси: <https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/docdex/docdex-rules>, 1. 6. 2020. Више о развоју различитих облика алтернативног решавања спорова у оквиру Међународне трговинске коморе вид.: Peter Wolrich, „ADR under the ICC ADR Rules“, *ADR in Business* (eds. J. C. Goldsmith, A. Ingen-Housz, G. H. Pointon), Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, 2006, 73–92; Pierre Genton, „An Efficient Dispute Management Tool: The Dispute Board and the ICC DB Rules“, *ADR in Business* (eds. J. C. Goldsmith, A. Ingen-Housz, G. H. Pointon), Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, 2006, 93–110.

- 9 Вид.: Правилник о мирењу Немачког арбитражног института из 2002. године (*DIS Conciliation Rules*), доступно на адреси: <http://www.disarb.org/en/16/rules/disconciliation-rules-02-id9>, 1. 6. 2020; као и Правилник о вештачењу из 2010. године (*DIS Rules on Expertise*), доступно на адреси: <http://www.disarb.org/en/16/rules/disrules-on-expertise-id29>, 1. 6. 2020.
- 10 Вид. Правилник о мини-парници Белгијског центра за арбитражу и медијацију (*CEPANI Mini-trial Clause*), доступно на адреси: https://www.arbitrationbelgium.com/Other%20ADR%20Rules/minitrial_en.pdf, 1. 6. 2020.
- 11 Г. Кнежевић, В. Павић, 226.
- 12 УНЦИТРАЛ Правилник о посредовању у међународном трговинском праву (*United Nations Commission on International Trade Law Conciliation Rules*), доступно на адреси: <https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/conc-rules/conc-rules-e.pdf>, 1. 6. 2020.
- 13 Актуелни текст Модел закона о међународној трговинској медијацији (*UNCITRAL Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement Agreements Resulting from Mediation 2018 (amending the UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation 2002)*), доступно на адреси: https://www.uncitral.org/pdf/english/commissionssessions/51st-session/Annex_II.pdf, 1. 6. 2020.

раду.¹⁴ Задатак ће нам бити да размотримо у којој мери кључна решења садржана у овој Конвенцији представљају еволутивни напредак у развоју алтернативних метода решавања међународних трговинских спорова, а у ком погледу би могла да се упореде са генетским инжењерингом којим се „ДНК“ медијације мења на начин да се краткорочно задовоље неке горуће потребе међународне пословне заједнице, при чему се истовремено ствара и потреба за системским изменама ширег правног оквира за медијацију како би механизам постављен Сингапурском конвенцијом био одржив на дужи рок. Да бисмо заузели став о овом питању, најпре ћемо укратко описати настанак Конвенције и објаснити њен циљ (II), а затим ћемо описати кључне одредбе Конвенције (III) како бисмо могли да их критички анализирамо (IV).

II Настанак и циљ Сингапурске конвенције

Сингапурска конвенција резултат је једног не претерано дугог, али прилично турбулентног међународног преговарачког процеса. Комисија Уједињених нација за међународно трговинско право је на свом састанку 2014. године прихватила предлог Сједињених Америчких Држава да се размотри потреба и могућност уређивања питања побољшања могућности извршења споразума који проистекну из медијације, и за тај задатак задужила своју Радну групу II.¹⁵ Иако прво заседање Радне групе посвећено овом питању није давало наду да ће бити могуће постићи компромис о главном правцу рада, дискусије су се ипак наставиле. Главни заговорници идеје да је на пољу медијације потребно закључити међународни уговор били су САД и Израел, док су делегације Европске уније и неких њених држава чланица биле на становишту да је строга хармонизација правила у овој области непотребна и да нема потребе ићи даље од већ постојећег Модел закона о међународној трговинској медијацији.¹⁶ Оба тора су била веома чврста у својим ставовима и током неколико састанака није било изгледа да је могуће постићи сагласност о начину на који треба приступити решавању задатка постављеног пред Радну групу. Ипак, захваљујући снежној олуји за време фебруарске седнице 2017. године, која је онемогућила одржавање састанака у згради

14 Конвенција о међународним поравнањима проишавшим из медијације (*Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation*; даље у фусногама: Сингапурска конвенција).

15 Вид. документ А/CN.9/822, доступно на адреси: <https://undocs.org/en/A/CN.9/822>, 3. 6. 2020.

16 Timothy Schnabel, „The Singapore Convention on Mediation: A Framework for the Cross-Border Recognition and Enforcement of Mediated Settlements“, *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal*, Nr. 1/2019, 5–6.

Уједињених нација, и околности да су делегати главних супротстављених страна били смештени у истом хотелу, што им је дало прилику за „неформалне консултације“, постигнут је компромис о форми и садржају инструмента који ће бити резултат рада Радне групе.¹⁷

Тај компромис је затим веома брзо претворен у дело – нацрт текста Конвенције о међународним уговорима о поравнању проистеклим из медијације усаглашен је годину дана касније.¹⁸ Комисија је на својој седници 2018. године прихватила тај нацрт и препоручила га за усвајање Генералној скупштини Уједињених нација.¹⁹ Генерална скупштина УН је прихватила текст Конвенције својом Резолуцијом бр. 73/198 од 20. децембра 2018. године, којом је одлучила и да ће Конвенција бити отворена за потписивање 7. августа 2019. године у Сингапуру.²⁰

Церемонија отварања Конвенције за потписивање је протекла изузетно успешно и том приликом је чак 46 држава, међу којима је и Србија, потписало Конвенцију.²¹ По том критеријуму, Сингапурска конвенција се може сматрати једним од најуспешнијих инструмената сачињених у оквиру УНЦИТРАЛ-а. Број држава-потписница је наставио да расте и у наредном периоду,²² а до половине марта 2020. године Конвенцију су ратификовале три државе,²³ чиме су створени услови да, у складу са чланом 14 ставом 1 Конвенције, она ступи на снагу 12. септембра 2020. године, шест месеци од депоновања трећег инструмента ратификације. Пар месеци касније, Конвенцију је ратификова-

17 *Ibid.*, 7–8.

18 Вид. Извештај са 68. заседања Радне групе II, документ A/CN.9/934, доступно на адреси: <https://undocs.org/en/A/CN.9/934>, 3. 6. 2020.

19 Вид. Извештај са 51. седнице Комисије УН за међународно трговноско право, документ A/73/17, доступно на адреси: <https://undocs.org/en/A/73/17>, 3. 6. 2020, пасус 49.

20 Резолуција бр. 73/198 од 20. 12. 2018. године, доступно на адреси: <https://undocs.org/en/A/res/73/198>, 3. 6. 2020.

21 Државе потписнице Сингапурске конвенције су (према редоследу потписивања): Сингапур, Авганистан, Белорусија, Бенин, Брунеј, Чиле, Кина, Колумбија, Република Конго, Демократска Република Конго, Есватини (бивши Свазиленд), Фици, Грузија, Гренада, Хаити, Хондурас, Индија, Иран, Израел, Јамајка, Јордан, Казахстан, Лаос, Малезија, Малдиви, Маурицијус, Црна Гора, Нигерија, Северна Македонија, Палау, Парагвај, Филипини, Катар, Јужна Кореја, Самоа, Саудијска Арабија, Србија, Сијера Леоне, Шри Ланка, Источни Тимор, Турска, Уганда, Украјина, САД, Уругвај и Венецуела.

22 До тренутка писања овог рада, Сингапурску конвенцију је потписало још шест држава, и то: Јерменија, Чад, Еквадор, Габон, Гвинеја-Бисао и Руанда. Ажурирана листа уговорних страна Сингапурске конвенције, доступно на адреси: https://uncitral.un.org/en/texts/mediation/conventions/international_settlement_agreements/status, 3. 6. 2020.

23 Конвенцију су ратификовали: Фици (25. фебруара 2020. године), Сингапур (25. фебруара 2020. године) и Катар (12. марта 2020. године).

ла и Саудијска Арабија,²⁴ у односу на коју ће Конвенција почети да се примењује 5. новембра 2020. године.

Општи циљ Сингапурске конвенције јесте подстицање коришћења медијације као алтернативног решавања међународних трговинских спорова тиме што ће се олакшати принудно извршење уговора о поравнању насталих у поступку медијације.²⁵ Очекује се да ће Сингапурска конвенција подстаћи стране-уговорнице да почну, односно наставе да развијају правне и институционалне капацитете за медијацију, како би је учиниле лакше доступном.²⁶ Међутим, идеја о олакшавању извршења уговора о поравнању спроведена је у дело на један прилично јединствен начин који, будући неубичајен, отвара одређена мање или више сложена питања и поставља дилеме у погледу тумачења и начина примене. Управо ће о томе бити више речи у одељцима посвећеним приказу и анализи кључних одредаба Сингапурске конвенције.

III Кључне одредбе Сингапурске конвенције

Текст Сингапурске конвенције је прилично кратак. Случајно или не, тек Сингапурска конвенција се састоји из истог броја чланова као и Њујоршка – 16. Премда Конвенција не систематизује те одредбе у уже групе, њених 16 чланова би се, према предмету уређивања, могло поделити у три целине. Прву целину²⁷ би чиниле опште одредбе (одредбе о пољу примене, дефиницијама појмова коришћених у Конвенцији и њеним општим принципима); у другу целину²⁸ би се сврстале суштинске или оперативне одредбе (одредбе о условима за позивање на уговор о поравнању, условима за давање дејства том уговору и решавању проблема паралелног истицања захтева за давање дејства у различитим поступцима), док би се у трећу целину²⁹ убројале међународно-јавноправне одредбе *stricto sensu*, којима се одређује однос Конвенције и других извора међународног права и уређују питања ступања на снагу, резерви, измена, временског дејства, примене у односу на регионалне економске међународне организације и иступања из Конвенције.

Како би детаљан приказ свих одредаба Конвенције превазишао предвиђени обим и сврху овог рада, у наставку ћемо се ограничити на

24 Саудијска Арабија је ратификовала Сингапурску конвенцију 5. маја 2020. године.

25 Вид. преамбулу Сингапурске конвенције.

26 Nadja Alexander, Shouyu Chong, *The Singapore Convention on Mediation: A Commentary*, Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, 2019, 18.

27 Сингапурска конвенција, чл. 1–3.

28 Сингапурска конвенција, чл. 4–6.

29 Сингапурска конвенција, чл. 7–16.

разматрање оних одредаба за које процењујемо да ће бити кључне за практичну примену Конвенције, а то су правила о пољу примене (1), општим принципима (2) и сметњама за давање дејства уговорима о поравнању (3).

1. Поље примене Конвенције

Поље примене Сингапурске конвенције прилично детаљно је уређено њеним чланом 1. Према тој одредби, Конвенција се примењује на писане споразуме који проистичу из медијације (уговори о поравнању) и који су закључени у циљу решавања трговинског спора са елементом иностраности. Кључни појмови ове одредбе (медијација, обухваћени типови споразума који проистичу из медијације, обухваћене врсте трговинских спорова, писана форма и релевантан елемент иностраности), ближе су дефинисани самом Конвенцијом.

„Носећи“ појам члана 1, па и целе Сингапурске конвенције, јесте појам медијације. Медијација је дефинисана као поступак којим стране настоје да мирно реше свој спор уз помоћ трећег лица или трећих лица која нису овлашћена да наметну своје решење странама у спору.³⁰ Конкретан назив овог поступка није релевантан за његову квалификацију као медијације у смислу Сингапурске конвенције.³¹ Овако широка дефиниција медијације и, нарочито, одредница да конкретан назив поступка решавања спора не одређује његову квалификацију, могу се оценити као веома корисни, и то из најмање два разлога. Прво, на овај начин се избегава ситуација у којој би истицање понекад вештачких разлика између, у основи, веома сличних облика алтернативних начина решавања спорова, као што су медијација и концилијација, постало макар и формални основ за спорење о применљивости Конвенције.³² Друго, широка дефиниција медијације омогућава да Конвенцијом буду обухваћени различити појавни облици или модели медијације (експертска, фацитативна, трансформативна, дијагностичка итд.).³³ Међутим, може се поставити питање да ли се под термином „поступак“ медијације уводи захтев за постојањем институционализованог или бар структурисаног, односно одређеним правилима омеђеног процеса или је, пак, свака, чак и неформална делатност медијатора усмерена ка проналажењу за обе странке прихватљивог решења подобна да се сматра медијацијом у смислу Конвенције. У настојању да нагласе значај ове дилеме и учине

30 Сингапурска конвенција, чл. 2 ст. 3.

31 Сингапурска конвенција, чл. 2 ст. 3.

32 Вид. у том смислу: T. Schnabel, 15.

33 Детаљније о томе вид. N. Alexander, S. Chong, 53.

је што очигледнијом, неке делегације су током преговора истицале да не би било прикладно да под „кишобран“ Конвенције дођу потпуно неформално „испреговарана“ решења спорова до којих се, примера ради, дошло уз помоћ трећег лица у кафићу.³⁴ Упркос овом веома упечатљивом и сликовитом исказивању разлога забринутости, већина Радне групе је ипак била мишљења да наметање захтева организованости или процесноправне структурисаности не би било у складу са флексибилношћу медијације као метода алтернативног начина решавања спорова, па је дефиниција појма медијације остала широка.³⁵

Што се тиче обухваћених типова споразума, Конвенција се не примењује на споразуме које је одобрио суд, односно на пресуде донете на основу поравнања нити на споразуме који у држави закључења имају извршну снагу судске одлуке, као ни на арбитражне одлуке донете на основу поравнања.³⁶ Премда употребљена терминологија овде одудара од очекиване процесноправне прецизности, што се објашњава различитошћу начина на који је ово питање уређено у појединим унутрашњим правним системима,³⁷ намера твораца Конвенције је јасна – Конвенција се не примењује на она поравнања чије је извршење уређено правилима која се примењују на извршење судских и арбитражних одлука. Управо због различитости начина на који национални правни системи поравнањима могу да признају извршну снагу судске одлуке, сугерише се да би појам судске одлуке требало тумачити аутономно, без везивања за конкретни правни систем, а са ослонцем на „функционалне карактеристике пресуде сагледане из упоредноправне перспективе“.³⁸

У светлу ове потребе за аутономним тумачењем појмова садржаних у Конвенцији, која је изричито прописана и у неким другим међународним уговорима из области међународног трговинског права,³⁹ могло би се очекивати да ће Сингапурском конвенцијом бити дефинисан појам трговинског спора. Сингапурска конвенција то, међутим, није учинила, већ је (само) изричито искључила неке предмете спорова из поља примене Конвенције.⁴⁰ То су спорови из породичноправних,

34 T. Schnabel, 15.

35 *Ibid.*, 16.

36 Вид. Сингапурска конвенција, чл. 1 ст. 3.

37 N. Alexander, S. Chong, 32–33.

38 *Ibid.*, 36.

39 Вид., на пример, Конвенција УН о уговорима о међународној продаји робе из 1980. године (*UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods*), чл. 7 ст. 1.

40 Појам трговинског спора је, међутим, дефинисан у фусноти 1 УНЦИТРАЛ-овог Модел закона о медијацији, па се зато у литератури наводи да би та дефиниција могла да буде коришћена и у контексту Сингапурске конвенције. Вид. у том смислу N. Alexander, S. Chong, 27.

наследноправних и радноправних односа, као и потрошачки спорови.⁴¹ Управо ова последња група спорова привлачи посебну пажњу, и то из неколико разлога. Пре свега, треба приметити да су потрошачки спорови дефинисани перифрастички, коришћењем суштински исте формулације која је употребљена у члану 2(а) Конвенције УН о уговорима о међународној продаји робе из 1980. године (Бечка конвенција): то су спорови из трансакција које је закључила једна страна за личну или породичну употребу или за потребе домаћинства.⁴² Појам „потрошач“ употребљен је узгредно и наведен у загради, као индикативна одредница. Из тога се може извући неколико закључака. Један, који је по нашем мишљењу неспоран, јесте тај да се појам „потрошачког“ спора за потребе примене Конвенције има (такође) тумачити аутономно, без обзира на значење које му придаје неки национални правни систем. Ово је од изузетне важности јер међу појединим правним системима могу да постоје разлике у погледу одређења појма потрошачке ствари. Други закључак, који није толико очигледан као претходни, али га ипак сматрамо умесним, јесте да је приликом тумачења појма „потрошачког“ спора у контексту Сингапурске конвенције могуће користити се, или се бар инспирисати, праксом судова и арбитража у тумачењу члана 2(а) Бечке конвенције. Овај закључак произлази не само из текстуалне сличности наведених одредаба, већ и из околности да су обе конвенције, и Бечка и Сингапурска, донете под окриљем истог преговарачког форума – УНЦИТРАЛ-а. Остаје, наравно, да се види да ли ће такав закључак бити подржан у пракси.

Да би споразум који проистиче из медијације ушао у поље примене Сингапурске конвенције, потребно је да буде сачињен у писаној форми. Овај услов ће бити задовољен уколико је садржај споразума забележен (енг. *recorded*) у било ком облику.⁴³ Конвенција посебно прописује да ће услов писане форме бити задовољен и када је споразум закључен у електронској комуникацији, уколико је садржај те комуникације доступан за касније коришћење, тј. позивање на њега.⁴⁴ Дакле, услов писане форме је постављен прилично широко и то на начин из кога се може закључити да је разлог захтевања писане форме избегавање или барем умањивање могућности за избијање спорова поводом доказивања садржаја споразума који проистиче из медијације. У теорији се као нарочито позитивно оцењује изричито допуштање да споразум који ће се извршавати у складу са одредбама Конвенције може да буде закључен и

41 Сингапурска конвенција, чл. 1 ст. 2.

42 Конвенција УН о уговорима о међународној продаји робе из 1980. године, чл. 2(а).

43 Сингапурска конвенција, чл. 2 ст. 2.

44 Сингапурска конвенција, чл. 2 ст. 2.

у електронској комуникацији, јер то даје подстрек развоју тзв. „онлајн“ медијације,⁴⁵ чији различити облици у данашње време доживљавају процват.⁴⁶

Конечно, Сингапурска конвенција ће се примењивати само на споруазуме закључене у поступку медијације са елементом иностраности. Према члану 1 ставу 1 Конвенције, релевантан елемент иностраности може да се испоји у субјекту, објекту и правима и обавезама. Релевантан елемент иностраности у субјекту постоји када најмање две стране у споразуму који проистиче из медијације имају места пословања у различитим државама. Сингапурска конвенција, дакле, користи једну специфичну персоналну повезницу – место пословања, која је употребљена и у Бечкој конвенцији. С обзиром на то да се ради о једном посебном концепту, требало би га тумачити на аутономан начин и у светлу праксе тумачења овог појма у контексту Бечке конвенције.⁴⁷ Вреди приметити да, за потребе примене Сингапурске конвенције, елемент иностраности у субјекту треба да постоји у моменту закључења споразума, а не нужно и током целог поступка медијације.⁴⁸ Осим у субјекту, релевантан елемент иностраности може да се јави и у објекту (тако што је предмет уговора везан за другу државу) или у правима и обавезама (тако што се суштински део обавеза из споразума има испунити у другој држави).

2. Општи принципи Конвенције

Члан 3 Сингапурске конвенције, у коме су изложени њени општи принципи, кључан је за разумевање новине коју Конвенција уноси у правни живот. Ипак, пре него што се изнесе и протумачи садржај ове одредбе, потребно је учинити једну значајну уводну напомену. Наиме, премда рубрум члана 3 Конвенције гласи „Општи принципи“, тај назив не одговара садржају ове одредбе. У својој суштини, члан 3 Сингапурске конвенције не садржи било какве опште смернице или руководне норме које би се могле оквалификовати као принципи или начела.

45 N. Alexander, S. Chong, 49.

46 Детаљније о различитим облицима онлајн медијације вид. Gabrielle Kaufmann-Kohler, Thomas Schultz, *Online Dispute Resolution: Challenges for Contemporary Justice*, Kluwer Law International, The Hague, 2004, 17–26.

47 За тумачење концепта „места пословања“ и његове разлике у односу на уобичајене персоналне повезнице за правна лица вид. Марко Јовановић, „Место пословања или седиште? О правном значају разлике у преводу Конвенције УН о уговорима о међународној продаји робе“, *Право и њивреда*, бр. 7–9/2016, 259–274.

48 T. Schnabel, 20. Такође, треба истаћи и да, *a contrario*, промена места пословања након закључења споразума неће значити да је испољен релевантан елемент иностраности у субјекту.

Напротив, ова одредба садржи две врло конкретне обавезе чији су адресати стране-уговорнице Конвенције. Прво, стране-уговорнице су обавезане да изврше споразуме који проистичу из медијације (уговоре о поравнању) у складу са домаћим правилима поступка, а под условима прописаним Конвенцијом.⁴⁹ Друго, уколико се јави спор за који једна страна тврди да је решен уговором о поравнању, страна-уговорница је обавезна да омогући тој страни да се позове на уговор о поравнању како би доказала да је спор већ решен, и то опет у складу са домаћим правилима поступка, а под условима прописаним Конвенцијом. Посматране заједно, ове две обавезе откривају новину коју смо најавили на почетку овог пасуса: Сингапурска конвенција претвара споразуме који проистичу из медијације у *sui generis* изворе права који, упркос својој уговорној природи, добијају дејства која традиционално карактеришу кондемпнаторне судске и арбитражне одлуке, а то су дејство материјалне правноснажности и дејство извршности.

Може се поставити питање шта је узроковало ову својеврсну „правну алхемију“. Она је последица концепцијског опредељења твораца Конвенције да не користе термин „признање“ (споразума проистеклих из поступка медијације), по чему се разликује од својих „сродника“ – Њујоршке и Хашке конвенције. Разлози оваквог опредељења били су двојаки. На првом месту, многе делегације су током преговора изразиле отпор према коришћењу термина „признање“ јер он, по њиховом схватању, аутоматски означава наступање процесних последица које може да произведе само акт државног или од државе признатог органа (суда, односно арбитраже), па је због тога правнотехнички неподобан.⁵⁰ Такође, Конвенција ни на једном месту не лоцира „порекло“ уговора о поравнању, већ елемент иностраности посматра у односу на уговорне стране, место испуњења обавеза и предмет уговора о поравнању.⁵¹ Сходно томе, коришћење термина „признање“ није ни било могуће, јер се не зна шта је „страни“ споразум проистекао из медијације. У таквој ситуацији, творци Конвенције су се определили да у њу унесу скуп правила који коментатори називају институтом „функционалног признања“⁵² – одлучили су да појам признања не помињу, већ само да опишу она дејства која ће уговору о поравнању бити Конвенцијом додељена, а која суштински одговарају неким од дејстава домаћих, односно признатих страних судских или арбитражних одлука. Међутим, као што се то може очекивати када се парафразирају значењски јасно

49 Сингапурска конвенција, чл. 3 ст. 1.

50 T. Schnabel, 9–10, 38.

51 Сингапурска конвенција, чл. 1 ст. 1.

52 T. Schnabel, 38–40.

фиксирани појмови процесног права, плашимо се да формулације употребљене у члану 3 Конвенције могу да отворе врата непрецизности, недоследности и, у крајњем исходу, правној неизвесности, што ћемо детаљније размотрити у наредном, аналитичком одељку овог рада.

3. Сметње давању дејства уговору о поравнању

Будући да се Конвенција уздржава од коришћења појма „признање“, она у члану 5 говори о „сметњама давању дејства уговору о поравнању“ (енг. *grounds for refusing to grant relief*). Ова парафраза је условљена бригом за терминолошку и правнотехничку доследност, али се суштински односи на сметње „признању“ споразума проистеклих из медијације. Сходно томе, члан 5 Сингапурске конвенције показује доста сличности и по „конструкцији“ и по садржају са истоврсним одредбама сродних међународних уговора – чланом V Њујоршке конвенције⁵³ и чланом 7 Хашке конвенције.

Најпре, све три конвенције сметње признању разврставају у две групе: оне на чије се присуство пази по службеној дужности и оне на чије се присуство пази по приговору странке. Као сметње на чије се присуство пази по службеној дужности, Сингапурска конвенција одређује супротност уговора о поравнању јавном поретку државе „признања“ и неподобност спора поводом кога је закључен уговор о поравнању да буде решен медијацијом.⁵⁴ Давање дејства уговору о поравнању ће се одбити на приговор странке уколико надлежни орган нађе да страна у уговору о поравнању није имала потребну способност; да је уговор о поравнању неважећи, без дејства или не може да се испуни; да још није постао коначан или обавезујући за стране; да је касније измењен; да су обавезе из уговора о поравнању већ испуњене или су нејасне, односно неразумљиве; ако би давање траженог дејства уговору о поравнању било супротно одредбама тог уговора; ако је медијатор озбиљно повредио стандарде који се односе на медијатора или поступак медијације, а та повреда је утицала на закључење уговора о поравнању, као и уколико је медијатор пропустио да странама изнесе околности које рађају

53 За детаљно поређење члана V Њујоршке конвенције и члана 5 Сингапурске конвенције вид. Jean-Christophe Boulet, „The Singapore Convention and the Metamorphosis of Contractual Litigation“, *Cardozo Journal of Conflict Resolution*, Vol. 20, Nr. 4/2019, 1213–1224.

54 Ово је класичан основ за ускраћивање признања који је предвиђен и Њујоршком (вид. чл. V ст. 2 тач. б) и најновијом Хашком конвенцијом (вид. чл. 7 ст. 1 тач. с). Разлике постоје на плану конкретного формулисања садржаја ове сметње, као и што се према Сингапурској, исто као и према Њујоршкој конвенцији, на неслагасност са јавним поретком пази по службеној дужности, док је по Хашкој конвенцији ово сметња чије постојање мора да истакне противник признања стране судске одлуке.

основану сумњу у његову независност и непристрасност, а тај пропуст је имао суштински утицај на неку од страна на тај начин да она не би закључила уговор о поравнању да се наведени пропуст није десио.

Као што се види, већина ових сметњи је суштински, а често и текстуално, идентична сметњама признању страних арбитражних одлука прописаним Њујоршком конвенцијом. Премда је похвално настојање да се међународни правни оквир признања аката којима се решавају трговински спорови гради на кохерентан начин, поставља се питање да ли је овај начин испољавања паралелизма био сасвим неопходан. Наиме, због разлике у правној природи арбитражних одлука, са једне, и уговора о поравнању, са друге стране, коришћење језика својственог арбитражним одлукама у систему Сингапурске конвенције ће довести до преклапања сметњи за „признање“. Примера ради, ако су странке накнадно измениле уговор о поравнању, тиме су истовремено остварене сметње из члана 5(1)(b)(iii) (накнадна измена уговора), али и члана 5(1)(b)(i) (иницијални уговор о поравнању је без дејства), као и члана 5(1)(b)(ii) (иницијални уговор није коначан за стране). С обзиром на то да је правна последица у сваком случају иста, оваква и слична преклапања неће у практичном смислу спречити остваривање циљева Конвенције, али на методолошком плану могу да наруше принцип једнообразности њене примене.

Пажњу привлаче и оне сметње које по својој формулацији подсећају на сметње предвиђене Њујоршком конвенцијом, али у контексту медијације имају сасвим другачији значај. На пример, одбијање давања дејства уговору о поравнању када тражено дејство није у складу са тим уговором подсећа на одбијање признања арбитражне одлуке у случају прекорачења њене надлежности. Али, док се код арбитраже ради о раскораку арбитражног споразума и арбитражне одлуке, сметња из члана 5(1)(d) Сингапурске конвенције се фокусира само на уговор о поравнању, а не и на споразум о медијацији. Према томе, позивање на сметњу из члана 5(1)(d) Сингапурске конвенције ће бити могуће онда када је у самом уговору о поравнању предвиђен неки модалитет који се односи на услове или начин његовог „признања“. То, примера ради, могу да буду одредбе којима се предвиђа да се уговор о поравнању неће извршавати према одредбама Сингапурске конвенције (тзв. *opt-out*) којима се одређује круг страна-уговорница у којима може да се тражи извршење у складу са Конвенцијом⁵⁵ или, пак, одредба којом је предвиђено да пре подношења захтева за принудно извршење уговора о поравнању странке одрже још један састанак са медијатором.⁵⁶

55 N. Alexander, S. Chong, 109.

56 T. Schnabel, 49.

Конечно, Конвенција прописује и одређене сметње које су сасвим специфичне и везане су за настанак уговора о поравнању. Ради се о сметњама које се тичу понашања медијатора. Конкретно, уговору о поравнању неће бити дато тражено дејство ако је медијатор озбиљно повредио неки стандард који се односи на медијаторе или медијацију или ако је пропустио да странама изнесе околности које рађају основану сумњу у његову независност и непристрасност, а те повреде и пропусти су утицали на медијацију на тај начин да до закључења уговора о поравнању не би дошло да повреде или пропусти није било.⁵⁷ Ове сметње имају две значајне заједничке тачке. Прво, њима се настоји заштитити интегритет уговора о поравнању – свака од ових сметњи појединачно има за циљ да обезбеди то да је уговор о поравнању резултат сагласности воља страна у спору на коју не сме да буде недозвољеног или неприкладног утицаја медијатора. Друго, свака од ових сметњи подразумева постојање врло тешке повреде дужности медијатора. Та тежина повреде се огледа не само у грубости огрешења о дужности (Конвенција користи синтагму „озбиљна повреда“ – енг. *serious breach*), већ и о крајње изузетној последици – закључењу уговора о поравнању које би, да није било повреде дужности, изостало. Дакле, није довољно да се докаже да би уговор о поравнању у одсуству повреде имао само другачији садржај. Овај изузетан карактер сметњи садржаних у члану 5(1)(e) и (f) Сингапурске конвенције објашњава се тиме да су ове одредбе у Конвенцију унете у склопу ширег компромиса око сачињавања њених одредаба – многе делегације током преговора нису уопште желеле да се сметње овог типа уносе у Конвенцију, а онда су, у оквиру ширег договора, ипак пристале на њихово укључивање, али под условом да буду врло уско формулисане.⁵⁸

IV Критички осврт на кључне одредбе Конвенције

Разуме се да ће потпуни(ји) критички осврт на Сингапурску конвенцију моћи да се учини тек када слика о њој буде употпуњена сегментом практичне примене, за шта ће, по свој прилици, бити потребно сачекати још неко време. У овом тренутку, суд о Конвенцији може да се гради само на основу читања њених одредаба, што је ипак довољно да се назру њене главне предности и потенцијалне мане.

Уколико Конвенција успе да оствари свој основни циљ – олакшано спровођење уговора о поравнању, може се претпоставити да ће деловати подстицајно на коришћење и даљи развој медијације као облика

57 Сингапурска конвенција, чл. 5 ст. 1 тач. е и f.

58 T. Schnabel, 49.

алтернативног решавања међународних трговинских спорова. Допринос се може посматрати на два плана. Прво, Сингапурска конвенција треба да уреди једно поље које до сада није било предмет међународне хармонизације или унификације, а то је прекогранично дејство уговора о поравнању. Друго, ограничавајући поље своје примене на уговоре о поравнању који нису потврђени судском или арбитражном одлуком, Сингапурска конвенција би могла да убрза и појефтини решавање спорова утолико што странке више неће морати да иду пред суд или арбитражу како би свој споразум преточиле у лако извршну исправу. Осим практичног, овај допринос има и теоријски значај, јер додатно афирмише медијацију као консенсуални, неадјудикативни механизам решавања спорова, чији исход не мора даље да се „прерађује“ и укалупљује у друге акте како би се обезбедила његова спроводљивост.⁵⁹

Али, домашај овог доприноса ће потенцијално бити ограничен уколико се у пракси јаве проблеми на терену квалификовања одлука донетих у сложеним, односно хибридниим поступцима решавања спорова који комбинују арбитражу и медијацију. На могућност јављања ових потешкоћа се већ сада указује у неким коментарима Сингапурске конвенције,⁶⁰ али треба сачекати и видети да ли ће даља еволуција правног оквира арбитраже и медијације учинити да ове дилеме нестану или, напротив, постану још озбиљније него што се то тренутно може наслутити. Ограничење поља примене Сингапурске конвенције на међународне уговоре о поравнању може довести и до неједнаког третмана „међународних“ и „унутрашњих“. Наиме, уколико усвајање Сингапурске конвенције не буде праћено одговарајућим изменама унутрашњег правног оквира за медијацију, може се, барем у неким државама, десити да међународни уговори о поравнању на основу Конвенције стекну својство директне извршности, што, уколико не дође до реформе унутрашњег правног оквира, не би била привилегија коју могу да уживају стране у уговору о поравнању без елемента иностраности.

Позитиван допринос Сингапурске конвенције се може тражити и на терену њеног уклапања у шири оквир унификованог права међународне трговине. У том погледу, може се оценити похвалним то што Конвенција користи неке аутономне институте који су се већ етаблирали у међународном трговинском праву и у погледу чијег тумачења већ постоји богата упоредна пракса, као што је то случај са концептом места пословања. Треба приметити да се у Сингапурској конвенцији не користе само концепти који су разрађени у оквиру УНЦИТРАЛ-а, већ и у другим међународним организацијама за унификацију међународног

⁵⁹ *Ibid.*, 11.

⁶⁰ N. Alexander, S. Chong, 37.

приватног права. Тако је, на пример, поступљено на плану разграничења домена примене домаћих процесних правила страна-уговорница и Конвенције у поступку извршења уговора о поравнању и позивања на тај уговор у циљу доказивања да је спорно питање њиме решено. Наиме, члан 3 Сингапурске конвенције прописује да ће се ово разграничење обавити „у складу са домаћим правилима поступка, а под условима прописаним Конвенцијом“. Овом синтагмом, која одражава принцип прихваћен и у неким конвенцијама закљученим под окриљем Хашке конференције за међународно приватно право,⁶¹ заправо се прописује да су стране-уговорнице и даље слободне да самостално уређују сâм поступак извршења, односно позивања на уговор о поравнању⁶² у складу са општим правилом међународног приватног права, по коме је за процесна питања меродавно право државе седишта органа пред којим се поступак води (*lex fori*),⁶³ али стране-уговорнице не могу да постављају другачије услове за давање дејства уговорима о поравнању од оних које прописује Конвенција.

Корисно је и то што се Сингапурска конвенција у доброј мери ослања на „архитектуру“ и логику Њујоршке конвенције, на чију примену су већ навикнути судови у преко три четвртине држава света. Али, и овде треба бити опрезан, јер упркос значајним сличностима, постоје веома важне разлике између Сингапурске и Њујоршке конвенције које примењивачи не би смели да превиде или занемаре. Тако, примера ради, за разлику од Њујоршке конвенције која у свом члану II уређује одређена питања пуноважности и давања дејства арбитражном споразуму, Сингапурска конвенција ни на који начин не уређује споразуме о медијацији. Према томе, ако би у поступку пред судом тужена страна тражила одбацивање тужбе услед постојања споразума о медијацији, а медијација још није окончана (или чак ни започета), нема одредбе Сингапурске конвенције која би суду наложила да „да дејство“ споразуму о медијацији. Такође, разлике постоје и у начину примене неких сметњи давању дејства уговору о поравнању, које текстуално подсећају на сметње предвиђене Њујоршком конвенцијом, али у контексту медијације имају другачију примену, попут одбијања давања дејства уговору о поравнању

61 Вид.: Хашка конвенција о пророгационим споразумима из 2005. године (*Convention on Choice of Court Agreements*), чл. 14; Хашка конвенција о признању и извршењу страних судских одлука у грађанским и трговинским стварима из 2019. године, чл. 13.

62 У овај круг питања би, примера ради, спадало одређење врсте поступка у коме се тражи извршење, уређивање надлежности суда или другог органа, прописивање процесних радњи које треба предузети и прописивање рокова за њихово предузимање итд.

63 N. Alexander, S. Chong, 68–69.

када тражено дејство није у складу са тим уговором. Из овога проистиче још једна важна специфичност Сингапурске конвенције које судови који је буду примењивали морају у сваком тренутку да буду свесни – приликом давања дејства уговору о поравнању, судови морају да имају у виду да њихов задатак није да признају страну судску или квазисудску одлуку, приликом чега би њихова пажња, у првом реду, била усмерена на релативно узак круг углавном процесноправних услова. Напротив, у режиму Сингапурске конвенције главни задатак суда је да утврди да ли је уговор о поравнању заиста израз слободно и ваљано исказане, верно представљене и меродавним правом дозвољене аутономије воље.

Сложеност и осетљивост овог задатка суда указује на то да ће највећи изазов у примени Сингапурске конвенције управо бити прихватање да се за потребе примене Конвенције уговор (о поравнању) има сматрати (квази)јудикатом. Управо у погледу тога се јављају највећи разлози за забринутост у погледу могућих домета Конвенције. Главни извор потенцијалних проблема на овом пољу јесте начин формулисања већ поменутог института „функционалног признања“ прихваћеног у члану 3 ставу 2 Сингапурске конвенције.⁶⁴ Та формулација отвара најмање два сложена питања.

Прво се односи на домашај члана 3 Сингапурске конвенције. На шта се заправо мисли под изразом „спор који се тиче ствари за коју странка тврди да је решена медијацијом“ (*истицао аутор*)? Да ли се ова формулација ограничава на идентичне правне ствари или се, пак, протеже и на повезане захтеве? Системским тумачењем Конвенције стичемо утисак да наведеној формулацији треба дати шири домашај. Али, ова претпоставка, као и тачан домашај одредбе у специфичним граничним случајевима, који ће се неминовно појавити, ће тек морати да се потврде у пракси.

Друго, још сложеније питање односи се на дејства „признања“ уговора о поравнању. Коментатори Конвенције истичу да сврха члана 3 става 2 Сингапурске конвенције није да уговор о поравнању сведе на ниво доказане чињенице, чије би процесно дејство било једнако дејству било ког другог доказа изведеног у поступку.⁶⁵ Али, ако би „признање“ уговора о поравнању требало да се изједначи или бар приближи признању стране судске или арбитражне одлуке, поставља се питање каква све процесна дејства уопште може да произведе „признати“ уговор о поравнању. Ко-

64 Сингапурска конвенција, чл. 3 ст. 2 гласи: „Ако се јави спор о питању за које страна тврди да је већ решено уговором о поравнању, страна-уговорница ће дозволити страни у спору да се позове на уговор о поравнању у складу са својим процесним правилима, а под условима предвиђеним Конвенцијом, како би доказала да је спорно питање решено.“

65 Т. Schnabel, 40.

лико год то концепцијски звучало чудно, чини се да Конвенција ствара основ да се уговору о поравнању призна дејство које суштински одговара дејству материјалне правноснажности и прејудицијелном дејству. Али, да ли је начин на који је „функционално признање“ формулисано довољан да уговору о поравнању омогући интервенцијско дејство? Које су границе чињеничног дејства (ако га уопште има) „признатог“ уговора о поравнању?⁶⁶ Одговор на ова питања би требало тражити у општим правилима о тумачењу међународних уговора садржаним у члановима 31 и 32 Конвенције о међународном уговорном праву из 1969. године, али би ова правила, с обзиром на турбулентност расправе о члану 3 у оквиру Радне групе и тешкоће које су пратиле постизање компромиса о усвојеном тексту,⁶⁷ требало врло пажљиво примењивати.

Концепт „функционалног признања“ рађа још једну значајну дилему која упада у очи захваљујући једном посредном аргументу. Наиме, на основу члана 12(4)(b) Сингапурске конвенције, који прописује да правила регионалних економских интеграција о признању и извршењу одлука између чланица интеграције имају предност у примени над правилима Конвенције, јасно се показује важна процесна разлика између „давања дејства“ уговору о поравнању и класичног признања. То значи да ако се, примера ради, нека страна у поступку пред судом државе чланице Европске уније позове на уговор о поравнању, а суд, примењујући Сингапурску конвенцију, захтев те странке одбије, захтев за „давање дејства“ више неће моћи да се истакне у европском судском простору, јер ће га „истиснути“ слобода кретања судских одлука унутар ЕУ.⁶⁸ Ово тумачење потврђује да се „давање дејства“ остварује тако што се одлука о захтеву стране која се позива на уговор о поравнању инкорпорише у одлуку о захтеву тужиоца и не представља самосталну одлуку о „признању“. ⁶⁹ Ако би се управо наведени пример модификовао

66 Примера ради, из перспективе српског права, да ли потраживање из уговора о промету робе или услуга између правних лица у погледу кога је закључено поравнање застарева у року од три године, како је предвиђено чланом 374 Закона о облигационим односима или се уговор о поравнању у режиму Сингапурске конвенције сматра поравнањем закљученим пред надлежним органом и чини да се рок застарелости продужи на десет година, како то прописује члан 379 Закона о облигационим односима? Закон о облигационим односима, *Службени лист СФРЈ*, бр. 29/78, 39/85, 45/89 – одлука УСЈ и 57/89, *Службени лист СРЈ*, бр. 31/93, *Службени лист СЦГ*, бр. 1/2003 – Уставна повеља и *Службени гласник РС*, бр. 18/2020.

67 Више о томе вид. Т. Schnabel, 34–41.

68 Овај пример, наравно, претпоставља да су Европска унија и све њене државе чланице стране-уговорнице Сингапурске конвенције, што у овом тренутку није случај. Пример је током преговора о Сингапурској конвенцији навела делегација Немачке. Вид. Т. Schnabel, 59.

69 Да је другачије, одлука о „признању“ би свакако била без дејства у другим државама чланицама ЕУ јер важи принцип *exequatur sur exequatur ne valet*, по коме

тако што би се искључио елемент регионалне економске интеграције и претпоставило да је захтев за „давање дејства“ уговору о поравнању одбијен у држави X, а та страна је затим намеравала да се на уговор позове у некој другој страни-уговорници Конвенције, држави Y, замисливо је да дође до утркивања између стране која се позива на уговор о поравнању, и која ће хтети да што пре почне поступак у држави Y, и стране којој тај уговор не иде у прилог, и која ће журити да у држави Y што пре призна одлуку из државе X како би на тај начин покушала да постигне ефекат који се аутоматски постиже у регионалним економским интеграцијама на основу члана 12(4)(b) Конвенције. Ту би се онда отворило питање хијерархије између (признате) стране судске одлуке и уговора о поравнању, као и проблем одређивања шта се има сматрати ранијом одлуком. Такође, спорно би било и да ли судска одлука из државе X која је, по претпоставци, несагласна садржају уговора о медијацији представља накнадну измену поравнања у смислу сметње за давање дејства из члана 5(1)(b)(iii) Конвенције.

У концепту функционалног приближавања уговора о поравнању страним јудикатима који уводи Сингапурска конвенција видимо простор и потребу за даљим развојем правног оквира медијације. Наиме, оно што омогућава олакшано признање арбитражних одлука у систему Њујоршке конвенције јесте поверење да је арбитражни поступак изведен *lege artis*, као и да је контрола арбитражне одлуке у држави порекла, према условима који су суштински идентични или бар веома слични условима за признање, била адекватна. Насупрот томе, решавање спора у поступку медијације није поверено независном трећем лицу, већ је у великој мери у рукама самих страна у спору. Штавише, независан трећи у поступку медијације – медијатор – по правилу не сме да утиче на садржај поравнања.⁷⁰ У таквом стању ствари, а имајући у виду формулацију услова за одбијање давања траженог дејства уговора о поравнању према Сингапурској конвенцији, не би требало искључити могућност да се поводом захтева за давање дејства поравнању у оквиру неког другог поступка поведе „парница у парници“, што може да буде штетно за процесну економичност, ефикасност и, у крајњем исходу, правну сигурност. Како би се овакав расплет избегао, потребно је да се правни оквир меродаван за одвијање поступка медијације,

признање стране судске одлуке у европском судском простору мора да се тражи у свакој држави чланици појединачно. Више о томе вид. Peter Hay, „Recognition of a Recognition Judgment Within the European Union – Double Exequatur and the Public Policy Barrier“, *Resolving International Conflicts – Liber Amicorum Tibor Várady* (eds. Peter Hay, Lajos Vékás, Yehuda Elkana, Nenad Dimitrijevic), CEU Press, Budapest, 2009, 143–164.

70 Више о улози медијатора и његовом држању у односу на предмет спора вид. Г. Кнежевић, В. Павић, 226–228.

квалификација и овлашћења медијатора додатно развије на глобалном нивоу, како би се обезбедило да флексибилност медијације не буде злоупотребљена.⁷¹ Нарочито је значајно да до еволуције правног оквира за спровођење медијације дође на глобалном нивоу, јер Сингапурска конвенција не узима у обзир „националну припадност“ уговора о поравнању; не дозвољава могућност стављања резерве којом би се из поља примене Конвенције изузели уговори о поравнању који су везани за јурисдикције у односу на које постоји сумња у погледу квалитета примене суштинских принципа медијације⁷² и прихвата принцип универзалне примене: страна-уговорница ће Конвенцију примењивати сваки пут када се утврди релевантан елемент иностраности у складу са чланом 1 ставом 1, без обзира на то да ли он упућује на неку другу страну-уговорницу или на државу која није обавезана Конвенцијом.

Дакле, већ у овом тренутку се може оценити да је Сингапурска конвенција, упркос малом броју одредаба, један веома сложен извор права који ће изменити неке суштинске принципе права алтернативног решавања спорова. Зато се може очекивати да ће многа нова спорна теоријска и практична питања бити покренута када она буде ступила на снагу.

V Закључак

Ступање на снагу Сингапурске конвенције донеће многе новине у право решавања међународних трговинских спорова. Овим извором права се попуњава „тријада“ конвенција, чији је циљ уједначавање услова за признање аката којима се решавају међународни трговински спорови арбитражом (Њујоршка), судским путем (Хашка) и медијацијом (Сингапурска). Од та три извора, Сингапурска конвенција, без сумње, садржи најоригиналнија решења која су у овом раду била представљена и анализирана. Основни принцип Конвенције – олакшано прекогранично извршење уговора о поравнању, вероватно ће допринети додатној афирмацији медијације и учинити је још чешће коришћеним методом алтернативног решавања спорова. Будући да странке у спору више неће имати тако јак подстицај да своје поравнање претворе у судску или арбитражну одлуку како би обезбедиле његово олакшано извршење, устаљивање механизма „давања дејства“ уговорима о поравнању допринеће скраћивању времена и уштеди новца потребног за решавање међународних трговинских спорова.

71 У овом смислу и: N. Alexander, S. Chong, 18.

72 Сингапурска конвенција, чл. 8. Сходно чл. 8 ст. 2, на Конвенцију се могу изјавити само оне резерве које су изричито предвиђене, а евентуална резерва *ratione territoriae*, односно *ratione originis* није једна од њих.

Међутим, управо је принцип олакшаног извршења уговора о медијацији, отелотворен кроз механизам функционалног признања, због своје иновативности истовремено и главни извор забринутости због проблема који потенцијално могу да настану приликом примене Конвенције. Неки од тих проблема су анализирани у овом раду, али је врло вероватно да ће се ступањем на снагу Конвенције јавити и додатне теоријске и практичне дилеме које се у овом тренутку не могу довољно јасно наслутити или назрети. Како би се ризик од потешкоћа у примени Сингапурске конвенције што више умањио, потребно је да се национални правни системи држава које су потписале Конвенцију темељно реформишу пре него што законодавци донесу одлуку о њеној ратификацији. Те реформе треба, пре свега, да буду управљене ка избегавању проблема на које смо у овом раду указали, али и ка отклањању неједнакости у третману домаћих и међународних уговора о поравнању, до чега би могло да дође ако се међународним уговорима (посредством Конвенције) омогући директно давање дејства, а домаћим (на основу унутрашњег неререформисаног права) не. Као подстицај и оријентир реформама унутрашњих правних оквира за медијацију, било би пожељно и корисно да дође до даљег развоја међународноправног оквира за овај метод решавања спорова. Корак у том правцу је већ учињен изменама УНЦИТРАЛ-овог Модел закона о медијацији, до чега је дошло по постизању сагласности о коначном тексту Сингапурске конвенције, али простора за даљи напредак још увек има, и то нарочито на плану правила која уређују професионалне стандарде, дужности и квалификације медијатора.

У сваком случају, Сингапурска конвенција представља веома специфичан елемент у правном оквиру за међународну трговинску медијацију. Посматрана сама за себе, она ће вероватно створити више проблема него што ће понудити решења. Али, ако се остатак правног оквира за међународну трговинску медијацију прилагоди посебностима Сингапурске конвенције, делотворност медијације ће бити побољшана и отвориће се простор за још ширу употребу овог механизма алтернативног решавања спорова.

Коришћена литература

- Alexander Nadja, Chong Shouyu, *The Singapore Convention on Mediation: A Commentary*, Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, 2019.
- Boulet Jean-Christophe, „The Singapore Convention and the Metamorphosis of Contractual Litigation“, *Cardozo Journal of Conflict Resolution*, Vol. 20, Nr. 4/2019.

- Bühring-Uhle Christian, Kirshoff Lars, Scherer Gabriele, *Arbitration and Mediation in International Business*, Kluwer Law International, The Hague, 2006².
- Wallgren Carita, „ADR and Business“, *ADR in Business* (eds. J. C. Goldsmith, A. Ingen-Housz, G. H. Pointon), Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, 2006.
- Wolrich Peter, „ADR under the ICC ADR Rules“, *ADR in Business* (eds. J. C. Goldsmith, A. Ingen-Housz, G. H. Pointon), Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, 2006.
- Genton Pierre, „An Efficient Dispute Management Tool: The Dispute Board and the ICC DB Rules“, *ADR in Business* (eds. J. C. Goldsmith, A. Ingen-Housz, G. H. Pointon), Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, 2006.
- Јовановић Марко, „Место пословања или седиште? О правном значају разлике у преводу Конвенције УН о уговорима о међународној продаји робе“, *Право и приврега*, бр. 7–9/2016.
- Kaufmann-Kohler Gabrielle, Schultz Thomas, *Online Dispute Resolution: Challenges for Contemporary Justice*, Kluwer Law International, The Hague, 2004.
- Кнежевић Гашо, Павић Владимир, *Арбитража и АДР*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2009.
- Schnabel Timothy, „The Singapore Convention on Mediation: A Framework for the Cross-Border Recognition and Enforcement of Mediated Settlements“, *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal*, Nr. 1/2019.
- Hay Peter, „Recognition of a Recognition Judgment Within the European Union – Double Exequatur and the Public Policy Barrier“, *Resolving International Conflicts – Liber Amicorum Tibor Várady* (Peter Hay, Lajos Vékás, Yehuda Elkana, Nenad Dimitrijevic), CEU Press, Budapest, 2009.

Marko JOVANOVIĆ, LL.M., PhD

Associate Professor at the University of Belgrade Faculty of Law

THE SINGAPORE CONVENTION AS A NEW ELEMENT OF THE LEGAL FRAMEWORK APPLICABLE TO INTERNATIONAL COMMERCIAL MEDIATION

Summary

This paper offers an analysis of the key provisions of the recently concluded Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation (the Singapore Convention). A special attention is given to a particularly innovative element of the Convention – the so-called functional recognition of the settlement agreements. This concept is crucial for the overall understanding of the new mechanism that the Singapore Convention seeks to introduce. Although it may be assumed that the adherence to the functional recognition approach is likely to decrease the costs and reduce the time necessary for resolution of international commercial disputes, it is also prone to inducing many problems susceptible of jeopardizing the long-term sustainability of the system that the Singapore Convention aspires to establish. In order to avoid those problems, national and international sources of law applicable to commercial mediation should be fundamentally revisited and reformed.

Key words: *International Commercial Mediation. – Singapore Convention. – Settlement Agreement. – Functional Recognition.*

Датум пријема рада: 8. 6. 2020.

Датум прихватања рада: 10. 8. 2020.